

पद्मश्री सदाशिव गोरक्षकर जीवनगौरव
पुरस्कार आणि पद्मश्री मधुकर ढवळीकर
शिष्यवृत्ती योजना.

महाराष्ट्र शासन

पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य विभाग

शासन निर्णय क्रमांक : पुवसं २०१९/प्र.क्र.९३ /सां.का.३

मंत्रालय विस्तार भवन, मुंबई ४०० ०३२

दिनांक : १८ सप्टेंबर, २०१९.

वाचा :- संचालक, पुरातत्व व वस्तुसंग्रहालय संचालनालय मुंबई यांचे पत्र क्र.संग्रहालय/
२०१९-२०/१६१८, दिनांक २.०८.२०१९.

प्रस्तावना :-

पद्मश्री सदाशिव गोरक्षकर यांचे वारसा जतन, संग्रहालय चळवळ-उभारणी या विषयांतील योगदान मोलाचे आहे. ते केवळ संग्रहालय व्यवस्थापन नव्हे तर पुरातत्व, वारसा संरक्षण, कला, वास्तुविद्या आणि प्रतिमाशास्त्र या विषयात देखील तज्ज्ञ होते. त्यांना भारतातील संग्रहालय शास्त्राचे भीष्मपितामह असेही संबोधले जाते. पद्मश्री सदाशिव गोरक्षकर यांचा मुंबई शहरामध्ये सुरु झालेल्या वारसा संरक्षण चळवळीमधील सहभाग महत्वाचा असून, वारसा स्थळांचे संरक्षण करणारे कायदे अस्तित्वात आणण्यात त्यांचे प्रमुख योगदान होते. संग्रहालयशास्त्र विषयातील त्यांच्या उल्लेखनीय कामगिरीमुळे त्यांना सन २००३ साली पद्मश्री पुरस्कार देऊन गौरविण्यात आले. त्यांच्या स्मृतीस आणि या क्षेत्रातील अतुलनीय कामगिरीस अभिवादन म्हणून त्यांचे नावे महाराष्ट्र शासनातर्फे जीवनगौरव पुरस्कार सुरु करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

तसेच पद्मश्री मधुकर ढवळीकर यांचा ताम्रपाषाण युगीन संस्कृतीच्या अभ्यासामध्ये, ऐतिहासिक पुरातत्वीय स्थळांच्या उत्खननाच्या मुल्यमापनात मोलाचा सहभाग होता. त्याचसोबत त्यांनी मृत्तिका शिल्पे, सातवाहनकालिन व राष्ट्रकूटकालीन लेण्यांचा सखोल अभ्यास केला. त्यांचे बरेच शोध प्रबंध प्रसिद्ध आहेत. त्यांच्या या क्षेत्रातील कार्याबदल भारतीय पुरातत्व सर्वेक्षणाने सुवर्ण पदक देऊन, रॉयल एशियाटीक सोसायटीने सन्माननीय सदस्यत्व देऊन व भारत सरकारने पद्मश्री देऊन त्यांच्या कार्याचा गौरव केलेला आहे. महाराष्ट्र शासनातर्फ त्यांच्या नावे शिष्यवृत्ती योजना सुरु करून त्यांचा यथोचित गौरव करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :-

पद्मश्री सदाशिव गोरक्षकर व पद्मश्री मधुकर ढवळीकर यांच्या कार्याचा यथोचित गौरव करण्याकरीता, पद्मश्री सदाशिव गोरक्षकर जीवनगौरव पुरस्कार तसेच पद्मश्री मधुकर ढवळीकर शिष्यवृत्ती योजना घोषित करण्याचा शासनाने निर्णय घेतला आहे. या पुरस्काराची / शिष्यवृत्तीची एकूण रक्कम रु.५,००,०००/- (रु.पाच लाख मात्र) एवढी असेल.

सदरील पुरस्कार/शिष्यवृत्ती वस्तुसंग्रहालय शास्त्र, पुरातत्व शास्त्र, वारसासंवर्धन, भारतीय मूर्तिविज्ञान शास्त्र व प्राचीन स्थापत्य या क्षेत्रात उल्लेखनीय कामगिरी करणाऱ्या व्यक्तीस प्रदान करण्यात येईल. प्रथम वर्षी, या क्षेत्रात उल्लेखनीय कामगिरी करणाऱ्या ज्येष्ठ संशोधकास रु.५.०० लाख रकमेचा पुरस्कार प्रदान करण्यात येईल, तर पुढील वर्षी या क्षेत्रातील डॉक्टरेटसारखा प्रगत अभ्यासक्रम / संशोधन करणाऱ्या २ गुणवंत विद्यार्थ्यांना प्रत्येकी रु.२.५० लाख शिष्यवृत्ती देण्यात येईल. अशाप्रकारे एक वर्ष पुरस्कार व पुढील वर्षी शिष्यवृत्ती अशा क्रमाने ही योजना राबविण्यात येईल. ज्या वर्षी पुरस्कार प्रदान करण्यास अर्हता प्राप्त व्यक्ती उपलब्ध होणार नाही, त्यावर्षी सदर पुरस्काराची रक्कम शिष्यवृत्तीसाठी वापरता येईल.

पुरस्कार व शिष्यवृत्ती निवड प्रक्रिया :-

- १) या पुरस्कारासाठी भारतातील वस्तुसंग्रहालये, पुरातत्त्व, वारसा संवर्धन व प्राचीन स्थापत्य इ. विषयात उल्लेखनिय कामगिरी करणारी वयाची ४५ वर्ष पूर्ण केलेली ज्येष्ठ संशोधक व्यक्ती पात्र असेल.
- २) या शिष्यवृत्तीसाठी भारतातील विद्यापीठात उपरोक्त विषय घेऊन संशोधनासाठी कार्यरत व नोंदणी केलेले विद्यार्थी पात्र असतील.
- ३) या प्रयोजनाकरीता पुरातत्त्व व वस्तुसंग्रहालये संचालनालय यांच्यामार्फत जाहिररित्या प्रसिद्धी करून अर्ज मागविण्यात येतील.
- ४) या प्रयोजनासाठी महाराष्ट्रातील संशोधकांना प्राधान्य देण्यात येईल.
- ५) पुरस्कार व शिष्यवृत्तीसाठी प्राप्त अर्जाच्या छाननीकरीता खालीलप्रमाणे समिती गठीत करण्यात येईल व निर्णय घेण्यात येईल. पुरस्कार, पद्मश्री सदाशिव गोरक्षकर यांच्या जन्मदिनी म्हणजेच प्रतिवर्षी दिनांक ३१ मे, रोजी प्रदान करण्यात येईल.
- ६) पुरस्काराचे स्वरूप रोख रक्कम, मानपत्र व स्मृतीचिन्ह अशा स्वरूपाचे राहील.

पुरस्कार व शिष्यवृत्ती अर्ज छाननी समिती :-

मा. मंत्री, सांस्कृतिक कार्य	अध्यक्ष
प्रधान सचिव, सांस्कृतिक कार्य विभाग	सदस्य
उप सचिव (सां.का.३), सांस्कृतिक कार्य विभाग	सदस्य
वस्तुसंग्रहालय, पुरातत्त्व, वारसा जतन, वास्तुविद्या व प्रतिमाशास्त्रे या क्षेत्रात उल्लेखनिय कार्य करणा-या संस्था / व्यक्ती यांच्यापैकी ३ शासन नामनिर्देशीत सदस्य	अशासकीय सदस्य
संचालक, पुरातत्त्व व वस्तुसंग्रहालय संचालनालय	सदस्य सचिव

या प्रयोजनकरिता होणारा खर्च मागणी क्र. झेडडी-२, २२०५ (०१) (०२), पुरातत्वशास्त्र संचालनालय (राज्य) (अनिवार्य) (२२०५ १३३८) ५०, इतर खर्च या लेखाशिर्षाखालील तरतूदीमधून भागविण्यात यावा.

सदरचा शासन निर्णय वित्त विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्र.३४४/२०१९/व्यय-१५, दिनांक २८/८/२०१९ अन्वये प्राप्त सहमतीनुसार निर्गमित करण्यात येत आहे.

हा शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्यांचा संगणक संकेतांक क्रमांक २०१९०९८९६९८९५४०२३ असा आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावांने,

(शैलेश तु. जाधव)
अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

- १) मा. राज्यपाल यांचे प्रधान सचिव
- २) मा. मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव
- ३) मा. मंत्री, सांस्कृतिक कार्य यांचे विशेष कार्य अधिकारी

- ४) मा.विरोधी पक्ष नेता, विधानसभा/विधान परिषद
- ५) मा.विधानसभा/विधान परिषद सदस्य सर्व,
- ६) अपर मुख्य सचिव, वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- ७) प्रधान सचिव, पर्यटन व सांस्कृतीक कार्य विभाग, यांचे स्वीय सहाय्यक
- ८) उप सचिव, पर्यटन व सांस्कृतीक कार्य विभाग, यांचे स्वीय सहाय्यक.
- ९) संचालक, पुरातत्व व वस्तुसंग्रहालय संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.
- १०) महासंचालक, माहिती व जनसंपर्क संचालनालय, मुंबई- यांना विनंती करण्यात येते की, त्यांनी या शासन निर्णयास वर्तमान पत्रात प्रसिद्धी मिळणे बाबत आवश्यक ती कार्यवाही करावी.
- ११) सर्व सहाय्यक संचालक, पुरातत्व विभाग
- १२) महालेखापाल, महाराष्ट्र राज्य (लेखा व अनुज्ञेयता)-१ मुंबई.
- १३) महालेखापाल, (लेखापरीक्षा)-१, मुंबई.
- १४) महालेखापाल, महाराष्ट्र राज्य (लेखा व अनुज्ञेयता)-२, नागपूर.
- १५) महालेखापाल, (लेखापरीक्षा)-२, नागपूर.
- १६) अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई.
- १७) अवर सचिव / कक्ष अधिकारी (सर्व), पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य विभाग.
- १८) निवड नस्ती, सां.का.३.